

A TANTÁRGY ADATLAPJA

1. A képzési program adatai

1.1 Felsőoktatási intézmény	Babeş–Bolyai Tudományegyetem
1.2 Kar	Történelem és Filozófia Kar
1.3 Intézet	Magyar Történeti Intézet
1.4 Szakterület	Történelem
1.5 Képzési szint	Mesterképző
1.6 Szak / Képesítés	A kulturális örökség kutatása és hasznosítása

2. A tantárgy adatai

2.1 A tantárgy neve	Középkori és kora újkori várépítészet a Kárpát-medencében (HMM 1212)						
2.2 Az előadásért felelős tanár neve	Dr. Molnár-Kovács Zsolt egyetemi docens						
2.3 A szemináriumért felelős tanár neve							
2.4 Tanulmányi év	II.	2.5 Félév	2	2.6 Értékelés módja	Vizsga	2.7 Tantárgy típusa	Szaktantárgy

3. Teljes becsült idő (az oktatási tevékenység féléves óraszama)

3.1 Heti óraszám	2	melyből: 3.2 előadás	2	3.3 szeminárium/labor	-
3.4 Tantervben szereplő össz-óraszám	28	melyből: 3.5 előadás	28	3.6 szeminárium/labor	-
A tanulmányi idő elosztása:					óra
A tankönyv, a jegyzet, a szakirodalom vagy saját jegyzetek tanulmányozása					35
Könyvtárban, elektronikus adatbázisokban vagy terepen való további tájékozódás					30
Szemináriumok / laborok, házi feladatok, portofóliók, referátumok, esszék kidolgozása					15
Egyéni készségfejlesztés (tutorálás)					10
Vizsgák					7
Más tevékenységek:					
3.7 Egyéni munka össz-óraszama					97
3.8 A félév össz-óraszama					125
3.9 Kreditszám					5

4. Előfeltételek (ha vannak)

4.1 Tantervi	<ul style="list-style-type: none"> • alapvető történeti, régészeti és művészettörténeti ismeretek
4.2 Kompetenciabeli	<ul style="list-style-type: none"> •

5. Feltételek (ha vannak)

5.1 Az előadás lebonyolításának feltételei	<ul style="list-style-type: none"> • retroprojektor és számítógép, okostábla
5.2 A szeminárium / labor lebonyolításának feltételei	<ul style="list-style-type: none"> • -

6. Elsajátítandó jellemző kompetenciák

Szakmai kompetenciák	<ul style="list-style-type: none"> • CP1. Az alapvető történettudományi ismeretek és módszerek elsajátítása. • CP3. A történettudomány területén felhasználható alap- és alkalmazott kutatáshoz szükséges készségek elsajátítása. • CP5. A történelmi nézőpont alkalmazásának képessége a problémák megoldásában.
Transzverzális kompetenciák	<ul style="list-style-type: none"> • CT2. A kritikai, reflektív, spekulatív és alkalmazott gondolkodás hatékony használata. • CT3. A magyarázó-érvelő és értelmező-átfogó technikák alkalmazása. • CT6. A tudományos kutatáshoz nélkülözhetetlen készségek elsajátítása.

7. A tantárgy célkitűzései (az elsajátítandó jellemző kompetenciák alapján)

7.1 A tantárgy általános célkitűzése	<ul style="list-style-type: none"> • Az épített örökség igen fontos részét képezik Közép-Európában a középkor és a kora újkor folyamán emelt különféle formavilágú, típusú, funkciójú várak és erődítmények. Ezeknek az egész Kárpát-medencére kiterjedő áttekintésével, kutatásuk, védelmük és bemutatásuk értékelésével az előadás alapvető ismereteket közvetít a gyakorlati örökségvédelmi feladatok ellátásához.
7.2 A tantárgy sajátos célkitűzései	<ul style="list-style-type: none"> • A várak különféle típusait és azok társadalmi-gazdasági-hadászati aspektusait bemutató előadás nem csupán az interdiszciplináris kutatások révén rekonstruálható egykori valóság megrajzolására tesz kísérletet, de egyúttal bemutatja az ehhez rendelkezésre álló források és kutatási módszerek legfontosabb csoportjait és eszközeit is. Így nem csupán az időben egyre gyarapodó írott és képi forrásokra támaszkodik, hanem különösen nagy hangsúlyt fektet az épített örökség elemeinek épületrégészeti vizsgálatára, illetve annak legújabb eredményeire is. Emellett jelentős teret szentel a sokszor töredékes emléktanyag prezentációjának, az eddig a műemlékvédelemben alkalmazott eljárások áttekintésének, s végül az egyre szélesebb körben terjedő, a történelmi valóságtól elszakadó turisztikai attrakciók problémájának.

8. A tantárgy tartalma

8.1 Előadás	Didaktikai módszerek	Megjegyzések
1. Bevezetés: a középkori vár fogalma, kutatási-módszertani, terminológiai kérdések	előadás	
2. Várkutatás Erdélyben	előadás	
3. Hosszúsáncok a Kárpát-medencében	előadás	
4. Földvárak a Kárpát-medencében	előadás	
5. Középkori királyi központok, rezidenciák	előadás	
6. Középkori királyi központok, rezidenciák	előadás	

7. Nemesi várak – magánvárak	előadás	
8. Városerődítések	előadás	
9. Templomvárak Erdélyben	előadás	
10. Barlangvárak a Kárpát-medencében	előadás	
11. Végyvárrendszer – végyvárak a középkorban és a törökkorban	előadás	
12. Kora újkori erődök	előadás	

KÖNYVÉSZET

- Bóna István: *Az Árpádok korai várai*. Második, bővített kiadás. Debrecen. 1998.
- Buzás Gergely et alii: *Medium Regni. Középkori magyar királyi székhelyek*. Budapest. 1996/2004.
- Buzás Gergely: *Királyi rezidenciák és szálláshelyek a késő középkori Magyarországon*. In: *In medio regni Hungariae. Régészeti, művészettörténeti és történeti kutatások „az ország közepén”*. Szerk.: Benkő Elek – Orosz Krisztina. Budapest. 2015. 705-723.
- Buzás Gergely – Kovács Olivér: *Középkori várak*. Visegrád. 2016.
- Buzás Gergely: *A királyok Visegrádja*. Visegrád. 2018.
- Engel Pál: *Honor, vár, ispánság. Válogatott tanulmányok*. Budapest. 2003. 101-197.
- Fabini, Hermann: *Atlas der siebenbürgisch-sächsischen Kirchenburgen und Dorfkirchen. I.* Hermannstadt – Heidelberg. 2002.
- Feld István: *Középkori várak és rezidenciák régészeti kutatása*. In: *A középkor és a kora újkor régészete Magyarországon II.* Szerk.: Benkő Elek és Kovács Gyöngyi. Bp. 2010. 495-520.
- Feld István: *A magánvárak építésének kezdetei a középkori Magyarországon a régészeti források tükrében I-II.* Századok 148 (2014). 2. sz. 351-386.; Századok 149 (2015). 1. sz. 1-47.
- Feld István: *Királyi várak az Árpád-kori medium regni területén*. In: *In medio regni Hungariae*. 677-704.
- Fügedi Erik: *Castle and society in Medieval Hungary*. Budapest. 1986.
- Gömöri János: *Castrum Supron. Sopron vára az Árpád-korban*. Sopron. 2002.
- Gyöngyössi János – Kerny Terézia – Sarudi Sebestyén József: *Székelyföldi vártemplomok*. Budapest. 1995.
- Iambor, Petru: *Așezări fortificate din Transilvania (sec. IX-XIII)*. Cluj-Napoca. 2005.
- Karczag Ákos – Szabó Tibor: *Erdély, Partium és a Bánság erődített helyei. Várak, várkastélyok, városfalak, templomvárak, barlangvárak, sáncok, erődítmények a honfoglalástól a 19. század végéig*. Második, javított kiadás. Budapest. 2012.
- Koppány Tibor: *A castellumtól a kastélyig. Tanulmányok a magyarországi kastélyépítés történetéből*. Budapest. 2006.
- Miklós Zsuzsa – Terei György: *A várak és települések kapcsolata a 13. századi Magyarországon*. In: „Gondolják, látják az várnak nagy voltát...” Tanulmányok a 80 éves Nováki Gyula tiszteletére. Szerk.: Kovács Gyöngyi – Miklós Zsuzsa. Budapest. 2006. 203-226.
- Mordovin Maxim: *A várszervezet kialakulása a középkori Magyarországon, Csehországban és Lengyelországban a 10-12. században*. Budapest. 2016.
- Nägler, Thomas – Beșliu Munteanu, Petre: *Repertoriul fortificațiilor medievale din piatră aflate în partea central sudică a Transilvaniei (secolele XIII-XVI)*. In: *In memoriam Radu Popa. Temeiuri ale civilizației românești în context European*. Coord.: Marcu-Istrate, Daniela – Istrate, Anghel – Gaiu, Corneliu. Cluj-Napoca. 2003. 387-405.
- Oltean, Radu: *Cetăți, castele și alte fortificații din România*. București. 2016.
- Őrzők, vigyázatok a határra! Határvédelem, határőrizet, határvadászok a középkortól napjainkig*. Szerk.: Pósnán László – Veszprémy László – Boda József – Isaszegi János. Budapest. 2017.
- Popa, Radu: *Über die Burgen der Terra Hatzeg*. Dacia N. S. 16 (1972). 243-269.
- Popa, Radu: *Burgen und Festungen in den Pässen der Südkarpaten*. Internationales Burgen-Institut Bulletin 41 (1983). 100-110.
- Rusu, A. A.: *Castelarea carpatică. Fortificații și cetăți din Transilvania și teritoriile învecinate (sec. XIII-XIV.)*. Cluj-Napoca. 2005.
- Sófalvi András: *Hadakozás és önvédelem a középkori és fejedelemség kori Udvarhelyszéken*. Kolozsvár. 2017.
- Sófalvi András: *A Német Lovagrend várépítő tevékenysége a Barcaságban*. Történelmi Szemle 61 (2019). 1. szám. 5-15.

Țeicu, Dumitru: *Cetății medievale din Banat*. Brăila. 2012.

Téglás Gábor: *Hunyadmegyének a törökvilágban szerepelt barlangerődítményei*. Századok 23 (1889). 19-29.

Tolnai Gergely: *Templomvárak, erődtemplomok Magyarországon*. Esztergom. 2001.

Tolnai Gergely: *Palánkvárak Magyarországon*. Budapest. 2011.

Tüdös S. Kinga: *Erdélyi védőrendszerek a XV-XVIII. században. (Háromszéki templomvárak.)* Budapest. 1995.

Várak a 13. században. *A magyar várépítés fénykora*. Szerk.: Horváth László. Castrum Bene 1989. Gyöngyös. 1990.

Várak a későközépkorban. Szerk.: Juan Cabello. Castrum Bene 1990. Budapest. 1992.

Várak nyomában. Tanulmányok a 60 éves Feld István tiszteletére. Szerk.: Terei György – Kovács Gyöngyi – Domokos György – Miklós Zsuzsa – Mordovin Maxim. Budapest. 2011.

8.2 Szeminárium / Labor	Didaktikai módszerek	Megjegyzések
Könyvészet		

9. Az episztemikus közösségek képviselői, a szakmai egyesületek és a szakterület reprezentatív munkáltatói elvárásainak összhangba hozása a tantárgy tartalmával.

- Az előadás megismerteti a hallgatókat a jövőbeli karrierjükhöz szükséges régészeti, művészettörténeti elméleti és gyakorlati információkkal úgy, hogy közben a hallgatókat képessé teszi az örökségvédelmi feladatok ellátására is.

10. Értékelés

Tevékenység típusa	10.1 Értékelési kritériumok	10.2 Értékelési módszerek	10.3 Aránya a végső jegyben
10.4 Előadás	Tárgyi és terminológiai ismeretek	Szóbeli vizsga + félévi dolgozat	75+25%
	Szakirodalom ismerete		
10.5 Szeminárium / Labor			
10.6 A teljesítmény minimumkövetelményei			
<ul style="list-style-type: none"> • Legalább 4,50-es átlag elérése a vizsgán • Legalább 5-ös félévi dolgozat			

Kitöltés dátuma

Kolozsvár, 2024. május 2.

Előadás felelőse

dr. Molnár-Kovács Zsolt egyetemi docens

Az intézeti jóváhagyás dátuma

Kolozsvár, 2024. május 8.

Intézetigazgató,

dr. Nagy Róbert-Miklós egyet. docens